

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**
з дисципліни
**“ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПІДПРИЄМСТВА”
(для бакалаврів)**

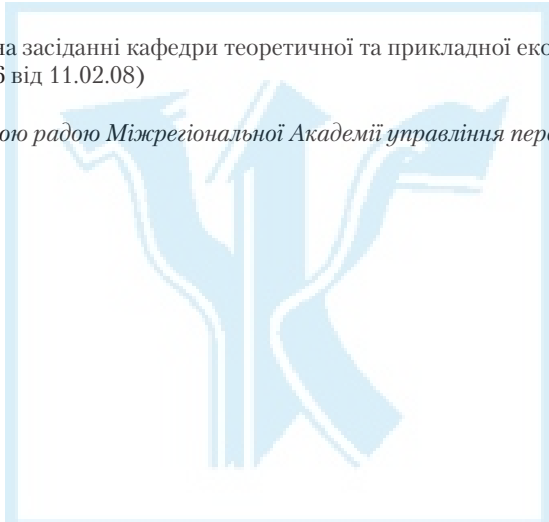
МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено доцентом кафедри теоретичної та прикладної економіки
О. А. Діденко

Затверджено на засіданні кафедри теоретичної та прикладної економіки
(протокол № 6 від 11.02.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Діденко О. А. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Теорія і практика підприємства” (для бакалаврів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. – 46 с.

Методичні матеріали містять пояснювальну записку, тематичний план, плани семінарських занять, зміст самостійної роботи з дисципліни “Теорія і практика підприємства”, теми та завдання для практичних занять, теми та завдання для самостійної роботи, завдання для самоконтролю, тести, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в українській економіці зокрема, та суспільстві загалом, потребують усвідомлення широким колом фахівців різних напрямів теоретичних засад функціонування сучасного підприємства та особливостей його практичної діяльності в сучасних умовах господарювання.

Навчальна дисципліна “Теорія і практика підприємства” орієнтована на студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” спеціальності “Соціологія” і покликана ознайомити майбутніх соціологів з усім комплексом питань господарської діяльності підприємства в сучасній економіці України, сформуванню уявлення про місце та значення підприємств як в економічному, так і суспільному розвитку.

Мета вивчення дисципліни — сприяти опануванню студентами прийомами та методами організації підприємницької діяльності, системи господарювання інноваційного типу для прийняття економічно обґрунтованих рішень з управління підприємством, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності.

Основними завданнями дисципліни є:

- з'ясування сутності підприємництва;
- висвітлення видів і організаційно-правових форм підприємницької діяльності;
- ознайомлення з теоретичними підходами до визначення підприємства як суб'єкта ринкової економіки;
- ознайомлення з процесом започаткування нового підприємства та його реструктуризацією;
- оволодіння основними методами розрахунку ефективності використання ресурсів підприємства;
- розкриття шляхів формування конкурентоспроможності підприємства;
- оволодіння сучасними методами управління підприємством та дослідження середовища його функціонування;
- ознайомлення із стратегіями конкурентної поведінки підприємства;
- оволодіння навичками складання планів підприємницької діяльності, зокрема, бізнес-планів;
- розкриття сутності інноваційно-інвестиційних процесів у сучасній економіці;

- ознайомлення із зарубіжним досвідом та вітчизняною практикою управління підприємствами.

Засвоєння дисципліни “Теорія і практика підприємства” ґрунтується на знаннях, набутих у процесі вивчення певних дисциплін насамперед економічної теорії; водночас матеріал є основою для подальшого поглиблення знань з окремих напрямів організації господарської діяльності в інших дисциплінах.

Результатом вивчення курсу є отримання студентами систематизованих знань, умінь їх використовувати у процесі аналітичної роботи та прийняття управлінських рішень. Для досягнення результату цикл аудиторних навчальних занять обов’язково має доповнюватися вивченням навчальної літератури, підручників, довідників, методичних посібників, що містять конкретні практичні вправи, тести, завдання з вузлових питань курсу “Теорія і практика підприємства”. Обов’язковим є також постійне оновлення знань правового забезпечення підприємництва, законодавчого і нормативного регулювання господарської діяльності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПІДПРИЄМСТВА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Кількість годин		
		лекції	семінарські, практичні заняття	самостійна робота
1	2	3	4	5
	Змістовий модуль I. Теоретичні основи підприємницької діяльності			
1	Теорія підприємництва	2	2	8
2	Нормативно-правове регулювання підприємницької діяльності	2	2	8

1	2	3	4	5
	Змістовий модуль II. Загальні засади функціонування підприємства			
3	Теоретичні основи функціонування підприємства	2	2	8
4	Види підприємств, їх організаційно-правові форми	2	2	8
5	Середовище господарювання підприємств. Маркетингова діяльність	2	2	9
6	Менеджмент підприємства	2	2	9
	Змістовий модуль III. Ресурси підприємства			
7	Персонал, мотивація та оплата праці	2	4	10
8	Капітал, виробничі фонди та нематеріальні ресурси підприємства	2	4	10
	Змістовий модуль IV. Організація діяльності підприємства та її результати			
9	Інвестування та бізнес-планування	2	3	10
10	Конкурентоспроможність та інноваційна діяльність	2	3	10
11	Ефективність діяльності підприємства	2	2	10
12	Реструктуризація підприємства	2	2	8
Разом годин: 162 (аудиторних – 54; позааудиторних –108)				

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Основна *мета семінарських занять* полягає у закріпленні теоретичного матеріалу, викладеного в лекціях курсу. На семінарських заняттях здійснюється контроль самостійної роботи студентів, що передбачає поглиблене вивчення програмного позалекційного матеріалу, а також підготовку рефератів з тем, що поширюють спектр знань студентів у галузі теорії та практики господарювання підприємств.

Семінар є основною формою заняття для засвоєння лекційного матеріалу і обговорення питань, винесених для самостійного опрацювання студентами фундаментальних економічних дисциплін. Семінар у системі методики викладання виступає не тільки способом контролю знань, а й структурним компонентом формування умінь і навичок підготовки фахівця відповідного напрямку.

Проведення семінарського заняття може передбачати вирішення окремих розрахункових та ситуаційних завдань, які моделюють конкретні ситуації, що виникають у практиці господарювання підприємства.

Відповіді студента на семінарському занятті оцінюються за такими критеріями:

- знання чинного законодавства України щодо регулювання підприємницької діяльності;
- рівень засвоєння теоретичних положень — сутності економічних явищ, їх структури, класифікації, функціональних залежностей тощо;
- практичні навички розв'язання конкретних господарських ситуацій, розрахунку економічних показників;
- уміння аналізувати господарські ситуації та проблеми, робити обґрунтовані висновки та формулювати пропозиції щодо їх вирішення.

Самостійна підготовка до семінарського заняття передбачає опрацювання студентом лекційного матеріалу, пошуку та опрацювання інших літературних джерел з питань, винесених на обговорення, підготовку дискусійних питань з певної теми.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
“ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПІДПРИЄМСТВА”

Змістовий модуль І. Теоретичні основи підприємницької діяльності

Тема 1. Теорія підприємництва

1. Об'єкти підприємницької діяльності. Види підприємницької діяльності.
2. Основні принципи підприємництва.
3. Моделі підприємництва: класична та інноваційна.
4. Соціальний статус підприємця. Його ділові якості.
5. Організаційно-економічні форми підприємництва.

Питання для дискусії

1. Які чинники вплинули на розвиток підприємництва у ХХ ст.?
2. Яка роль найбільше притаманна сучасним підприємцям: підприємець-власник, підприємець-менеджер, підприємець-творець, новатор?
3. У чому полягає соціальна відповідальність підприємця?
4. У чому полягає призначення культури підприємництва?
5. Які соціально-психологічні особливості різних організаційно-економічних форм підприємництва?
6. Основні перешкоди на шляху розвитку підприємництва в Україні.
7. Які методи соціальних наук можуть бути використані при визначенні ділових якостей підприємця?

Література [1; 4–9; 11; 12; 15; 16; 18; 19;
21–26; 32; 33; 36; 39]

Тема 2. Нормативно-правове регулювання підприємницької діяльності

1. Господарський кодекс України: його основні положення.
2. Обмеження згідно із законодавством України щодо здійснення підприємництва.
3. Господарські товариства: види та особливості.

Питання для дискусії

1. Обґрунтуйте необхідність нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності.
2. Яку роль відіграє нормативно-правове регулювання у розвитку підприємництва в Україні?
3. Які причини зумовлюють необхідність існування обмежень у підприємницькій діяльності?
4. У чому полягає суспільне значення системи ліцензування підприємницької діяльності?
5. Пояснити зв'язок розповсюдженості певного виду товариств із загальними принципами організації суспільства.

Література [4–9; 11; 12; 15; 16; 18; 19; 21–26; 32; 33; 36; 39]

Змістовий модуль II. Загальні засади функціонування підприємства

Тема 3. Теоретичні основи функціонування підприємства

1. Сутність підприємства, його ознаки та функції.
2. Теорії фірми: неокласична, транзакційна, фінансова.
3. Пошук та оцінка підприємницьких ідей.

Питання для дискусії

1. Оцінити джерела підприємницьких ідей з точки зору їх економічної та соціальної ефективності.
2. Які відомі вам методи активізації творчих здібностей можуть застосовуватися для пошуку бізнес-ідей?
3. Пояснити у чому полягає взаємозв'язок між особистістю підприємця, його характером і темпераментом та обраною організаційно-правовою формою підприємства.
4. У чому полягають причини виникнення різних теорій фірми?
5. Які суспільні та економічні процеси призвели до формування неокласичної, транзакційної та фінансової теорій фірми?

Література [1–6; 9; 11; 12; 14–18; 21–26; 39]

Тема 4. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

1. Цілі і завдання створення підприємства.
2. Класифікація підприємств: за сферами діяльності; за формами власності; за чисельністю працюючих; за юридичним статусом та формами господарювання.
3. Порядок створення нового підприємства.
4. Розробка засновницьких документів. Статут та установчий договір.
5. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності.

Питання для дискусії

1. У чому полягає значення Статуту та установчого договору для подальшого управління підприємством?
2. Суспільне значення державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.
3. Пояснити відмінності між цілями та завданнями підприємства. Як вони пов'язані з видом діяльності та його організаційно-правовою формою?
4. Для чого в Україні здійснюється класифікація підприємств за чисельністю працюючих?
5. У чому полягають переваги та недоліки малих підприємств?
6. Чому держава має сприяти розвитку малого бізнесу? Які заходи вона може при цьому використовувати?

Література [1; 2; 8; 9; 12; 14–17; 21; 39]

Тема 5. Середовище господарювання підприємств. Маркетингова діяльність

1. Зовнішнє середовище діяльності підприємства.
2. Внутрішнє середовище діяльності підприємства.
3. Складові маркетингового комплексу підприємства.

Питання для дискусії

1. Розкрийте процес формування підприємницького середовища в Україні.
2. Розкрийте позитивні та негативні наслідки вступу України до СОТ.
3. Які чинники міжнародного середовища справляють, на вашу думку, найбільший вплив на економічний та суспільний розвиток України на сучасному етапі?

4. Визначте основні шляхи комунікації з контактними аудиторіями. Як їх ефективність впливає на діяльність підприємства?
5. Під впливом яких чинників сформувався маркетинг як сучасний тип управління підприємством?
6. Чи вважаєте ви за необхідне застосування маркетингу вітчизняними підприємствами в сучасних умовах?
7. Які методи соціальних наук, на вашу думку, можуть бути використані при проведенні маркетингових досліджень ринку?

Література [1; 10; 14; 19; 43; 44]

Тема 6. Менеджмент підприємства

1. Виробнича структура підприємства: чинники і типи.
2. Загальні функції менеджменту. Принципи управління підприємством.
3. Методи управління: сутність та види.
4. Організаційна структура управління підприємством. Типи організаційних структур.

Питання для дискусії

1. Під впливом яких чинників сформувався менеджмент як наука та практика?
2. У чому полягають спільні та відмінні риси класичних і сучасних принципів управління?
3. Розкрийте взаємозв'язок і взаємозумовленість функцій управління.
4. Визначте відмінність між соціальними та психологічними методами управління. В яких випадках їх застосування найефективніше?
5. Визначте чинники, що впливають на вибір типу організаційної структури підприємства.

Література [1; 2; 4; 14–17; 28; 39; 42; 46]

Змістовий модуль III. Ресурси підприємства

Тема 7. Персонал, мотивація та оплата праці

1. Поняття трудових ресурсів, кадрів, персоналу підприємства. Категорії персоналу.

2. Визначення показників чисельності працівників.
3. Продуктивність праці. Методи визначення та розрахунку продуктивності праці.
4. Форми та системи заробітної плати.
5. Мотивація та стимулювання персоналу. Теорії мотивації.

Питання для дискусії

1. Які чинники впливають на структуру персоналу підприємства?
2. Яких принципів потрібно дотримуватись при відборі кадрів для підприємства?
3. Які форми перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів ви вважаєте найефективнішими?
4. Використання яких факторів зростання продуктивності праці є, на вашу думку, найефективнішим?
5. У чому полягає суспільне значення мінімальної заробітної плати?
6. Визначте можливості застосування різних форм і систем оплати праці на підприємствах різних галузей економіки.
7. У чому спільні та відмінні риси змістовних та процесуальних теорій мотивації?
8. Які принципи побудови ефективної системи мотивації на підприємстві?

Література [2; 3; 12–18; 24; 33; 34; 38; 39; 48]

Тема 8. Капітал, виробничі фонди та нематеріальні ресурси підприємства

1. Капітал як економічна категорія. Виробничі та невиробничі фонди підприємства.
2. Класифікація, структура та оцінка основних виробничих фондів.
3. Відтворення основних виробничих фондів. Амортизація.
4. Ефективність використання та відтворення основних виробничих фондів і потужностей.
5. Оборотні фонди.

Питання для дискусії

1. Розкрийте співвідношення понять “капітал” і “виробничі фонди”.
2. Поясніть, чому існують різні види оцінок основних фондів.
3. В яких умовах формується відносна вартість основних фондів?

4. У чому полягає відмінність між фізичним та моральним зносом основних засобів? Який з них відбувається швидше?
5. З якою метою застосовується прискорена амортизація?
6. У чому відмінність між оборотними фондами та фондами обертання?
7. Що відбувається з натурально-речовою формою основних фондів у процесі їх експлуатації?

Література [2; 3; 12–17; 20–22; 25; 26; 28; 29; 38; 39; 48; 51]

Змістовий модуль IV. Організація діяльності підприємства та її результати

Тема 9. Інвестування та бізнес-планування

1. Інвестиції як економічне явище та їх класифікація.
2. Показники ефективності інвестиційного проекту.
3. Етапи складання та структурні елементи бізнес-плану.

Питання для дискусії

1. У чому полягає специфіка інвестиційної діяльності в підприємстві?
2. Визначте основні передумови здійснення інвестиційної діяльності підприємством.
3. Який з видів інвестицій (реальні або фінансові) типовіший для сучасних українських підприємств на вашу думку?
4. Як визначити інвестиційну привабливість підприємства, ринку, регіону, країни? В чому їх спільні та відмінні риси?
5. Обґрунтуйте необхідність використання методу дисконтування грошових потоків для оцінювання інвестиційних проектів.
6. У яких випадках складання бізнес-плану підприємницького проекту є обов'язковим? Обґрунтуйте відповідь.
7. У чому полягають зовнішні та внутрішні функції бізнес-плану?
8. Які джерела інформації можна використати при складанні бізнес-плану.

Література [2; 11; 12–16; 21; 22; 26; 28; 39; 40; 47]

Тема 10. Конкурентоспроможність та інноваційна діяльність

1. Якість продукції як економічна категорія. Показники і методи оцінювання якості продукції.
2. Загальна характеристика та окремі види інноваційних процесів.
3. Ефективність нововведень.

Питання для дискусії

1. Яке співвідношення понять “якість товару” та “конкурентоспроможність товару”?
2. Що таке конкурентний стан ринку?
3. Які конкурентні переваги, на вашу думку, є найважливішими для сучасних вітчизняних підприємств?
4. Які технічні, організаційні та соціальні заходи, що підвищують якість та конкурентоспроможність вам відомі?
5. У чолу полягають особливості сучасного етапу НТП?
6. Як оцінюється ефективність нововведень?
7. Які особливості оцінки організаційних нововведень?
8. У чому полягає суспільне та економічне значення стандартизації та сертифікації товарів?

Література [2; 3; 6; 11–17; 21; 22; 26; 39–41; 43–45; 47]

Тема 11. Ефективність діяльності підприємства

1. Собівартість продукції як показник ефективності виробництва.
2. Поняття, роль і функції ціни.
3. Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства.
4. Мета, завдання та зміст аналізу фінансового стану фірми.
5. Ефективність виробництва: види, принципи побудови показників.

Питання для дискусії

1. Чому собівартість продукції може виступати показником ефективності виробництва?
2. Що є основною умовою отримання підприємством певної суми прибутку?

3. Яка функція ціни найважливіша для функціонування ринкового механізму?
4. На що витрачається прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства?
5. У яких формах виявляється економічний, а в яких соціальний ефект функціонування підприємства?
6. Основна мета здійснення аналізу фінансового стану підприємства.
7. Які чинники впливають на економічну ефективність діяльності підприємства? Які з них є зовнішніми відносно підприємства, а які – внутрішніми?
8. У чому полягають переваги та недоліки SWOT-аналізу?
9. Що таке фінансова стійкість підприємства та для чого розраховуються її показники?

Література [1–4; 12–17; 21; 22; 25–29; 35; 37–40; 46; 51]

Тема 12. Реструктуризація підприємства

1. Банкрутство підприємств.
2. Реструктуризація: поняття, завдання та етапи.
3. Санація (фінансове оздоровлення) підприємств, шляхи її здійснення.

Питання для дискусії

1. Яке значення платоспроможності в діяльності підприємства?
2. Які причини можуть призвести до неплатоспроможності підприємства?
3. У чому полягає сутність прихованого банкрутства?
4. У чому полягають особливості процедури банкрутства акціонерного товариства? Яке їх соціальне значення?
5. Від яких чинників залежить вибір форми реструктуризації підприємства?
6. Чому держава надає підтримку при санації підприємств?

Література [1; 4; 15; 16; 21; 22; 26; 30; 39; 40; 45; 49; 50]

ТЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття з дисципліни мають на меті поглиблення та розширення спектра знань студентів у галузі теорії та практики господарювання підприємств на основі вивчення окремих аспектів їх функціонування та аналізу конкретних господарських ситуацій. *Завдання* практичних занять з у навчальному процесі такі:

- отримання студентами основних практичних умінь і навичок щодо розрахунку окремих економічних показників;
- опанування основними прийомами здійснення економічного аналізу;
- оволодіння навичками вирішення конкретних господарських ситуацій, що виникають у процесі діяльності підприємств.

Практичні заняття проводяться за кількома темами дисципліни з урахуванням необхідності аудиторної роботи студентів. Особливого значення в цьому сенсі набуває отримання студентами навичок колективної взаємодії у процесі прийняття господарських рішень.

Завдання для практичних занять вимагають попереднього опанування студентами програмного матеріалу з цієї теми, а також виконання завдань самостійної роботи.

Тема 5. Середовище господарювання підприємств. Маркетингова діяльність

Завдання: Користуючись вихідними показниками, наведеними в таблиці, оцінити маркетинговий потенціал фірми. Максимально можлива кількісна оцінка маркетингового потенціалу — 5 балів.

Хід рішення

1. Маркетинговий потенціал фірми:

$$0,5 \cdot 4 + 0,2 \cdot 3 + 0,15 \cdot 3 + 0,15 \cdot 5 = 2,0 + 0,6 + 0,45 + 0,75 = 3,8 .$$

2. Для оцінювання маркетингового потенціалу фірми скористаймося пропорцією:

$$5 \text{ балів} - 100 \%,$$

$$3,8 \text{ балів} - x \%, \text{ звідки } x = \frac{3,8 \cdot 100}{5} = 76 \% .$$

3. Висновок: маркетинговий потенціал фірми є значущим і становить 76 %.

Складники маркетингового потенціалу	Коефіцієнт вагомості	Рейтинг складника
Якість продукції	0,50	4
Просування товару на ринок	0,2	3
Продажна ціна одиниці продукції	0,15	3
Збут продукції споживачам	0,15	5

Тема 6. Менеджмент підприємства

Завдання: Методи управління. Розібрати ситуаційне завдання, визначити та пояснити, які методи управління були застосовані у цій ситуації.

Керівник організації видав розпорядження про те, що керівники усіх виробничих дільниць кожного місяця мають вносити одну пропозицію щодо вдосконалення організації праці на своїй дільниці. Керівники структурних підрозділів (менеджери середньої ланки) мають надавати роз'яснення та іншу допомогу керівникам дільниць.

Тема 7. Персонал, мотивація та оплата праці

Завдання 1. Розрахувати середньооблікову чисельність працюючих у фірмі за січень та визначити структуру її персоналу, якщо вона почала свою роботу з 10 січня і налічувала у своєму складі 85 осіб, з яких 5 керівників, 10 спеціалістів, 10 службовців і 60 робітників. Із 17 січня на роботу було прийнято ще п'ятьох працівників (робітників).

Хід рішення

1. Скласти графік виходів на роботу.
2. Розрахувати середньооблікову чисельність.
3. Визначити питому вагу працівників кожної категорії на 10 січня та на 17 січня.

Завдання 2. Середньоспівкова чисельність працівників підприємства за рік становить 450 осіб. Упродовж року звільнилося за власним бажанням 24 особи, за порушення трудової дисципліни було звільнено 2 особи, вийшли на пенсію 2 працівника і 6 вступили до нав-

чальних закладів. Було прийнято на роботу 30 осіб. Розрахувати коефіцієнт вибуття, рівень плинності кадрів та оборот з прийняття.

Хід рішення

1. Визначити загальну кількість працівників, що звільнилися, віднести її до середньоспискової чисельності.
2. Визначити кількість працівників, що становлять плинність кадрів (звільнені за порушення трудової дисципліни та за власним бажанням), віднести її до середньоспискової чисельності.
3. Визначити кількість працівників, які були прийняті на роботу протягом року.

Завдання 3. Визначити суму місячної заробітної плати робітника 4-го розряду за відрядно-преміальною системою оплати праці, якщо він згідно з графіком відпрацював за місяць 184 год і фактично виробив при цьому 480 деталей. Норма часу на виготовлення однієї деталі 0,4 год. За виконання плану передбачена премія в розмірі 150 грн. Годинна тарифна ставка 1-го розряду 1,2 грн, тарифний коефіцієнт 4-го розряду 2,2 грн.

Хід рішення

1. Годинна тарифна ставка 4-го розряду: $2,2 \cdot 1,2 = 2,64$ (грн).
2. Розцінка на виготовлення одного виробу: $2,64 \cdot 0,4 = 1,056$ (грн).
3. Кількість деталей, які передбачено виготовити за планом: $184/0,4 = 460$ (д.)
4. Планове завдання було перевиконане і крім відрядного заробітку нарахована премія. Сума місячної заробітної плати разом становить: $1,056 \cdot 480 + 150 = 656,88$ (грн).

Завдання 4. Підприємство має 2000 одиниць устаткування, працює у дві зміни. Норма обслуговування 200 одиниць устаткування на одного слюсаря-ремонтника. Співвідношення номінального і реального фонду робочого часу відповідно становить 265 і 230 днів. Скільки слюсарів-ремонтників потрібно мати цьому підприємству?

1. Коефіцієнт переводу явочної чисельності в облікову:

$$k_{яо} = 265/230 = 1,152.$$

2. Чисельність слюсарів-ремонтників:

$$\text{Ч} = \frac{n \cdot \text{Зм} \cdot k_{яо}}{\text{Но}} = \frac{2000 \cdot 2 \cdot 1,152}{200} = 23 \text{ особи.}$$

Завдання 5. Бригада працівників у складі чотирьох осіб, працюючи разом, заробила 4800 грн. Внески працівників у спільну роботу: “А” відпрацював 10 днів і має КТУ 3,5; “В” – 12 днів і має КТУ 2,2; “С” – 15 днів і має КТУ 3,0; “D” – 14 днів і має КТУ 1,5.

Розподілити заробітну плату серед членів бригади за безтарифною системою оплати праці.

Хід рішення

1. Бали, набрані працівником “А”: $10 \cdot 3,5 = 35$.
2. Бали, набрані працівником “В”: $12 \cdot 2,2 = 26,4$.
3. Бали, набрані працівником “С”: $15 \cdot 3 = 45$.
4. Бали, набрані працівником “D”: $14 \cdot 1,5 = 21$.
5. Усього балів, набраних членами бригади: $35 + 26,4 + 45 + 21 = 127,4$.
6. Заробітна плата працівника “А”: $4800 \cdot 35 / 127,4 = 1318,68$ (грн).
7. Заробітна плата працівника “В”: $4800 \cdot 26,4 / 127,4 = 994,66$ (грн).
8. Заробітна плата працівника “С”: $4800 \cdot 45 / 127,4 = 1695,45$ (грн).
9. Заробітна плата працівника “D”: $4800 \cdot 21 / 127,4 = 791,21$ (грн).

Завдання 6. Місячний оклад економіста 1800 грн. У звітному місяці ним має бути відпрацьовано 25 днів. На прохання економіста йому була надана відпустка без збереження оплати строком на 4 дні. За результатами попередньої роботи йому було нараховано премію з розрахунку 20 % фактичного заробітку. Яку заробітну плату буде нараховано економістові в цьому місяці?

Хід рішення

1. Денна ставка економіста: $1800 / 25 = 72$ (грн).
2. Скільки днів у місяці фактично відпрацював економіст: $25 - 4 = 21$ (день).
3. Фактичний заробіток: $72 \cdot 21 = 1512$ (грн).
4. Заробітна плата з урахуванням премії: $1512 + 1512 \cdot 0,2 = 1814,4$ (грн).

Тема 8. Капітал, виробничі фонди та нематеріальні ресурси підприємства

Завдання 1. У виробничому цеху 30 верстатів, норма часу на обробку однієї деталі дорівнює 0,32 нормо-години. Режим роботи цеху – двозмінний, тривалість зміни 8 год, у звітному році 262 робочих дні.

Простої верстатів у поточних ремонтах складають 5% номінального фонду часу їх роботи за рік. Коефіцієнт використання виробничої потужності 0,8. Визначити річну виробничу потужність цеху та фактичну кількість деталей, яку цех зможе виробити за рік.

Хід рішення:

1. Номінальний фонд часу роботи одного верстата: $8 \cdot 2 \cdot 262 = 4192$ (год)
2. Справжній фонд часу роботи одного верстата: $4192 \cdot (1 - 0,05) = 3982,4$ (год)
3. Виробничу потужність одного верстата: $3982,4/0,32 = 12445$ (деталей).
4. Річна виробничу потужність цеху: $12445 \cdot 30 = 373350$ (деталей).
5. Фактична кількість деталей: $373350 \cdot 0,8 = 298680$ (деталей).

Завдання 2. Встановити величину умовно вивільнених (залучених) оборотних засобів підприємства у наступному році, якщо залишки оборотних засобів у звітному році становили 840 тис. грн, обсяг реалізованої продукції – 5,8 млн грн. У наступному році очікується, що випуск продукції підприємства збільшиться на 5 %, а оборотні засоби зростуть на 7 %.

Хід рішення

1. Коефіцієнт оборотності у звітному році: $K_{об.зв} = 5800 : 840 = 6,9$ (об.).
2. Тривалість обороту у звітному році: $T_{об.зв} = 360 : 6,9 = 52$ (дні).
3. Обсяг продукції у плановому році: $Q_{пл} = 5800 \cdot 1,05 = 6090$ (тис. грн).
4. Коефіцієнт оборотності в плановому році: $K_{об.пл} = 6,9 \cdot 1,07 = 7,38$ (об.).
5. Тривалість обороту в плановому році: $T_{об.пл} = 360/7,38 = 49$ (днів).
6. Обсяг умовно вивільнених (залучених) оборотних засобів:

$$\pm \Delta C_{вив} = \frac{Q_{звіт}}{360} \cdot (T_{звіт} - T_{баз}) \quad \Delta C_{о.з} = 6090/360 \cdot (49 - 52) = -50,75 \text{ (тис. грн)},$$

знак “–” означає, що на підприємстві відбуватиметься вивільнення оборотних засобів.

Завдання 3. Підприємство два роки тому придбало комп'ютер по ціні 25000 грн. Нормативний строк його служби становить 5 років. Теперішня ринкова вартість комп'ютерів аналогічного класу стано-

вить 18500 грн. Розрахувати коефіцієнт загального зносу комп'ютера на сьогоднішній день.

1. Коефіцієнт фізичного зносу: $2 / 5 = 0,4$.
2. Коефіцієнт морального зносу: $(25000 - 18500) / 25000 = 0,26$.
3. Коефіцієнт загального зносу: $1 - (1 - 0,4) \cdot (1 - 0,26) = 0,556$.

Тема 9. Інвестування та бізнес-планування

Завдання 1. Річний попит ринку на продукцію “А” становить 24 тис. одиниць. Наявні виробничі потужності підприємства, що випускає цей вид продукції, оцінюються у 21 тис. одиниць на рік. Коефіцієнт використання потужностей на цьому підприємстві 0,8. Визначити суму капітальних вкладень, якої потребує підприємство для повного задоволення потреб ринку, якщо встановлено такий норматив: для приросту виробничої потужності на 1 тис. одиниць продукції потрібні капітальні вкладення у сумі 12,4 тис. грн.

Хід рішення

1. Потрібна потужність підприємства: $24 / 0,8 = 30$ (тис. од.)
2. Потреба у додатковій потужності: $30 - 21 = 9$ (тис. од.)
3. Розмір капіталовкладень: $9 \cdot 12,4 = 111,6$ (тис. грн.)

Завдання 2. У звітному році результати роботи підприємства такі: виготовлено й реалізовано 26,5 тис. одиниць продукції, постійні витрати становили 260 тис. грн, а питомі змінні – 25 грн. Обсяг реалізованої продукції склав 927,5 тис. грн. Визначити, у якій зоні (прибутковості чи збитковості) працювало підприємство у звітному році.

Хід рішення

1. Ціна одного виробу: $927,5 / 26,5 = 35$ (грн).
2. Критична точка виробництва: $260\ 000 / (35 - 25) = 26$ (тис. одиниць).
3. Оскільки фактичний обсяг виробництва й реалізації перевищував 26 тис. одиниць і становив 26,5 тис. одиниць, то підприємство працювало прибутково.

Завдання 3. Визначити чисту теперішню вартість, індекс прибутковості та період окупності проекту за таких умов (ставка дисконту 30 %):

Показник, тис. грн.	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік
Чистий прибуток	100	200	350	500
Амортизація	50	70	100	100
Інвестиції	1000	—	—	—

Хід рішення

1. Грошовий потік 1-го року: $100 + 50 = 150$ (тис. грн).
2. Грошовий потік 2-го року: $200 + 70 = 270$ (тис. грн).
3. Грошовий потік 3-го року: $350 + 100 = 450$ (тис. грн).
4. Грошовий потік 4-го року: $500 + 100 = 600$ (тис. грн).
5. Теперішня вартість за проектом: $150 / (1 + 0,3) + 270 / (1 + 0,3)^2 + 450 / (1 + 0,3)^3 + 600 / (1 + 0,3)^4 = 150 / 1,3 + 270 / 1,69 + 450 / 2,197 + 600 / 2,856 = 115,38 + 159,76 + 204,82 + 210,08 = 690,04$ (тис. грн).

Тема 10. Конкурентоспроможність та інноваційна діяльність

Завдання 1. Підприємству запропоновано технічне нововведення, внаслідок запровадження якого собівартість одиниці продукції має знизитися з 36 до 30 грн. Для запровадження цього нововведення потрібні інвестиції в сумі 750 тис. грн. Річна програма випуску продукції після цього становитиме 35 тис. виробів. Визначити, чи є цей інвестиційний проект доцільним, якщо нормативна ефективність $E_n = 0,22$.

Хід рішення

1. Прибуток на 1 виробі: $36 - 30 = 6$ (грн).
2. Річний прибуток: $6 \cdot 35000 = 210\ 000$ (грн).
3. Розрахункова ефективність E_p : $210\ 000 / 750\ 000 = 0,28$.

Висновок: запропоноване нововведення не є доцільним, оскільки $E_p < E_n$.

Тема 11. Ефективність діяльності підприємства

Завдання 1. У звітному році чиста виручка підприємства від реалізації основної продукції становила 468 тис. грн, в т.ч. ПДВ. При цьому на 1 грн витрат припадало 0,18 грн прибутку. Середньорічна

вартість основного капіталу підприємства становила 280 тис. грн. Ставка податку на додану вартість – 20 %. Визначити собівартість реалізованої продукції, рівень її рентабельності та рентабельність капіталу підприємства за звітний рік.

Хід рішення

1. Чистий прибуток: $468 / 1,2 = 390$ (тис. грн).
2. Витрати у складі реалізації: $390 / (1 + 0,18) \cdot 1 = 330,5$ (тис. грн).
3. Прибуток у складі реалізації: $390 / (1 + 0,18) \cdot 0,18 = 59,5$ (тис. грн).
4. Рентабельність реалізованої продукції: $(59,5 / 330,5) \cdot 100 \% = 18 \%$.
5. Рентабельність капіталу: $(59,5 / 280) \cdot 100 \% \approx 21 \%$.

Завдання 2. Визначити величину чистого річного прибутку підприємства від виробництва і реалізації основної продукції за даними, наведеними в таблиці.

Показники	Дані
Річний обсяг випуску продукції, тис.шт.	120
Оптова ціна одного виробу, грн	200
Собівартість одного виробу, грн	180
Ставка податку на прибуток, %	25

Хід рішення

1. Прибуток на одному виробі: $200 - 180 = 20$ (грн).
2. Прибуток від реалізації усіх виробів: $20 \cdot 120 = 2,4$ (млн грн).
3. Чистий прибуток: $2,4 \cdot (100 - 25) / 100 = 1,8$ (млн грн).

ТЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Мета самостійної роботи – поглибити та розширити спектр знань студентів у галузі теорії та практики господарювання підприємств на основі вивчення окремих аспектів їх функціонування та аналізу конкретних господарських ситуацій. Виконання контрольної роботи повинно також сформуванати вміння опрацьовувати спеціалізовану літературу, статистичні матеріали, нормативно-правову базу діяльності підприємств в Україні.

Формами самостійної роботи студентів з дисципліни є опрацювання програмного матеріалу; самостійне вивчення питань і тем, що не охоплені лекціями; підготовка до семінарських занять; розв'язання задач і тестових завдань; підготовка до письмових контрольних робіт; підготовка фіксованих виступів та рефератів; підготовка до заліку; виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Формами контролю самостійної роботи виступають опитування на семінарських заняттях; співбесіди й опитування на індивідуальних консультаціях; перевірка виконання індивідуальних та розрахункових завдань; проведення письмових контрольних робіт і тестування; реферативні виступи на семінарах, засіданнях наукових гуртків; проведення заліків.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання є однією з форм організації навчального процесу у вищих закладах освіти, яка передбачає створення умов для повної реалізації творчих можливостей студентів і має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування їх на практиці.

До індивідуальних навчально-дослідних завдань належить виконання розрахунково-аналітичних робіт, дослідження практичних ситуацій, підготовка фінансових звітів, аналіз діяльності досліджуваного підприємства, розробка програм здійснення певних процесів, підготовка реферативних матеріалів з актуальної тематики, власних досліджень до олімпіад, конференцій тощо. Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно під керівництвом викладача. Зазвичай індивідуальні завдання виконуються окремо кожним студентом. У тих випадках, коли завдання мають комплексний характер, до їх виконання можуть залучатися кілька студентів.

Упродовж вивчення курсу “Теорія і практика підприємства” кожний студент опрацьовує дві власні бізнес-ідеї, вивчаючи усі особливості різних етапів розвитку підприємства. Таке індивідуальне завдання має виконуватись студентами або в окремому зошиті або на аркуші паперу форматом А4. Виконання завдання контролюється викладачем. Результатом виконання індивідуального завдання є викладена в зошиті або у вигляді реферату повністю опрацьована стратегія реалізації власної бізнес-ідеї студента, включаючи скорочений варіант бізнес-плану.

Тема 1. Теорія підприємництва

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:

1. Внесок Р. Кантільйона, Ж. Б. Сея, А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. Б. Кларка, Й. Шумпетера в розвиток теорії підприємництва.
2. Функції підприємництва.
3. Професійна культура підприємницької діяльності.
4. Добровільні об'єднання підприємницьких структур.

2. Підготувати реферат за однією із запропонованих тем:

1. Еволюція теорії підприємництва.
2. Підприємницький потенціал як четвертий фактор виробництва.
3. Підприємництво у трансформаційній економіці.
4. Мале підприємництво в сучасній економіці.
5. Умови формування та розвитку підприємництва в економіці України.
6. “Нова комбінація” факторів виробництва Й. Шумпетера.
7. Сучасні теорії підприємництва (П. Друкер, Г. Піншот).
8. Розвиток малого бізнесу в Україні.

Тема 2. Нормативно-правове регулювання підприємницької діяльності

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:

1. Законодавчі та нормативно-правові акти, які регулюють підприємницьку діяльність в Україні.
2. Ліцензія. Порядок отримання ліцензій.

2. Підготувати реферат за темою:

Патентування та ліцензування підприємницької діяльності в Україні.

3. Індивідуальне завдання: скласти список основних законів України, що регулюють підприємницьку діяльність, та коротко законспектувати їх основні положення.

Тема 3. Теоретичні основи функціонування підприємства

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:

1. Напрями діяльності підприємства.
2. Обґрунтування цілей діяльності підприємства.

2. Підготувати реферат за однією із запропонованих тем:
  1. Вибір типу та організаційно-правової форми підприємства.
  2. Основні напрями соціальної діяльності сучасного виробничого підприємства.
3. Індивідуальне завдання: сформулювати дві ідеї підприємницького проекту. Встановити, які методи пошуку були використані при визначенні цих ідей. Оцінити сформульовані бізнес-ідеї.

Тема 4. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:
  1. Визначення складу засновників підприємства.
  2. Об'єднання підприємств: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни та ін.
  3. Управління новим підприємством.
2. Підготувати реферат за однією із запропонованих тем:
  1. Тенденції розвитку підприємств та їх об'єднань в сучасних умовах.
  2. Техніко-економічне обґрунтування та розробка бізнес-плану.
  3. Роль малого бізнесу у сучасній економіці.
3. Вирішити індивідуальне завдання

Завдання 1. Використовуючи Господарський кодекс України, визначити особливості організації кожного виду об'єднань підприємств. Запропонувати можливі причини та приклади таких об'єднань. Результати занести в таблицю.

Об'єднання підприємств

Вид об'єднання	Особливості	Причини об'єднання	Приклади об'єднань

Завдання 2. Для двох, запропонованих студентом у попередній темі, бізнес-ідей визначити найефективнішу організаційно-правову форму. Вибір обґрунтувати.

Тема 5. Середовище господарювання підприємств.

Маркетингова діяльність

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:
  1. Постачальники та посередники, їхній вплив на функціонування підприємства.
  2. Споживачі та контактні аудиторії.

3. Виробнича та соціальна діяльність підприємства.
2. Підготувати реферат за однією із запропонованих тем:
  1. Маркетинговий менеджмент як сучасний тип управління підприємством.
  2. Маркетингові дослідження ринкового середовища.
3. Індивідуальне завдання: для двох підприємств, створення яких було обґрунтоване студентом у попередній темі, визначити основні природні, демографічні, науково-технічні, економічні, екологічні, політичні й міжнародні чинники. Вплив кожного чинника (позитивний чи негативний) на діяльність підприємства пояснити. Результати занести в таблицю.

Чинники зовнішнього середовища

Група чинників	Чинники даної групи для підприємства	Вплив даного чинника на діяльність підприємства
----------------	--------------------------------------	---

Тема 6. Менеджмент підприємства

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:
  1. Загальне поняття про управління підприємством. Підприємець-власник і підприємець-менеджер.
  2. Значення управління в підприємницькій діяльності.
2. Підготувати реферат за однією із запропонованих тем:
  1. Розвиток менеджменту як науки.
  2. Вибір ефективної організаційної структури управління.
3. Індивідуальне завдання: розібрати ситуацію, визначити та пояснити, які методи управління при цьому застосовувалися.

Керівник організації видав розпорядження про те, що керівники усіх виробничих дільниць кожного місяця мають вносити одну пропозицію щодо вдосконалення організації праці на своїй дільниці. Керівники структурних підрозділів (менеджери середньої ланки) повинні надавати роз'яснення та іншу допомогу керівникам дільниць.

Тема 7. Персонал, мотивація та оплата праці

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:
  1. Форми перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів.
  2. Мінімальна заробітна плата.
  3. Участь працівників підприємства у його прибутках (доходах).
2. Підготувати реферат за однією із запропонованих тем:

1. Сучасна кадрова політика на підприємстві.
  2. Зарубіжний досвід управління людськими ресурсами.
  3. Форми і системи оплати праці в сучасній економіці України.
  4. Сучасна державна політика оплати праці.
  5. Людський капітал.
  6. Інтелектуальна власність у підприємницькій діяльності.
  7. Проблеми соціального захисту працівників підприємств різних форм власності.
- 3.** Вирішити розрахункові завдання.

Завдання 1. Внаслідок застосування нової технології в одному із цехів підприємства трудомісткість виготовлення продукції знизилася з 500 чол.-год до 400 чол.-год. Визначити відсоток економії робочого часу та відсоток підвищення норми виробітку, очікуване від цієї економії.

Завдання 2. Робітник 4-го розряду протягом місяця згідно з графіком відпрацював 164 год, фактично виготовивши 320 деталей. Норма часу, встановлена на виготовлення однієї деталі, дорівнює 35,14 хв. Годинна тарифна ставка робітника 1-го розряду становить 2,28 грн, тарифний коефіцієнт 4-го розряду 1,5. За виконання місячного планового завдання нараховується премія в розмірі 20 % тарифного заробітку і ще по 2 % за кожний відсоток перевиконання плану. Нарахувати суму заробітної плати робітнику 4-го розряду за відрядно-преміальною формою оплати праці.

Завдання 3. Місячний оклад інженера 900 грн. У звітному місяці ним має бути відпрацьовано 24 дні. Але йому була надана відпустка за власним бажанням строком на 3 дні. З фонду матеріального заохочення інженеру нарахована премія у розмірі 25 % фактичного заробітку. Обчислити місячну заробітну плату інженера.

Завдання 4. Підприємство у звітному році налічувало у своєму складі 25 керівників, 50 спеціалістів, 35 службовців і 190 робітників. Визначити структуру персоналу цього підприємства за звітний рік.

Завдання 5. У звітному році підприємство виробило продукцію на суму 2300 тис. грн при середній чисельності працюючих 280 осіб. У наступному році планується збільшити обсяг виробництва продукції на 10 % одночасно зі зменшенням кількості працюючих на 4 %. Визначити, на скільки відсотків та в який бік зміниться при цьому продуктивність праці кожного працюючого.

Тема 8. Капітал, виробничі фонди та нематеріальні ресурси підприємства

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:

1. Майно (матеріальні цінності) соціального призначення.
2. Ремонт основних виробничих фондів. Види ремонту.
3. Поняття та види виробничої потужності.
4. Показники та шляхи кращого використання сировини, матеріалів, палива тощо.

2. Підготувати реферат за однією із запропонованих тем:

1. Нематеріальні ресурси та нематеріальні активи підприємства.
2. Відтворення основних фондів на підприємствах України.
3. Вирішити розрахункові завдання.

Завдання 1. У виробничому цеху 50 одиниць устаткування. На обробку однієї деталі витрачається 0,2 нормо-годин. Цех працює у три зміни. У поточному році 250 робочих днів. Простої устаткування становлять 2 % номінального річного фонду часу його роботи. Коефіцієнт використання виробничих потужностей — 0,92. Визначити виробничу потужність цеху та його річну виробничу програму.

Завдання 2. На підприємстві 2 одиниці устаткування придбані 5 років тому за ціною 25 000 грн. Нормативний термін служби устаткування становить 6 років, а теперішня вартість 13 000 грн. Визначити загальний коефіцієнт зношення устаткування.

Завдання 3. На підприємстві 3 цехи, в першому працює 60 верстатів, у другому і третьому — по 75 верстатів. Перший цех працює у три зміни, другий та третій — у дві. Визначити коефіцієнт змінності роботи устаткування по підприємству загалом.

Тема 9. Інвестування та бізнес-планування

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:

1. Інвестиційна привабливість. Механізм залучення інвестицій.
2. Особливості залучення іноземних інвестицій.
3. Організація планово-договірної роботи. Порядок складання і види договорів.

2. Підготувати реферат за однією із запропонованих тем.

1. Лізинг як форма фінансової підтримки підприємництва.
2. Венчурний капітал.

3. Індивідуальне завдання: для одного із запропонованих студентом створених підприємств скласти бізнес-план. Приблизну структуру бізнес-плану наведено на рис.1.

Вирішити розрахункові завдання.

Завдання 1. Річний попит ринку на даний товар становить 8 млн штук. Наявні виробничі потужності підприємства, що випускає цей вид продукції, становлять 6 млн штук на рік. Коефіцієнт використання потужностей на цьому підприємстві 0,9. Визначити суму капітальних вкладень, якої потребує підприємство, щоб повністю задовольнити потребу ринку, якщо встановлено такий норматив: для приросту виробничої потужності на 1 млн штук продукції потрібні капітальні вкладення у сумі 23 тис. грн.

Завдання 2. У минулому році підприємство виготовило й реалізувало 45 000 одиниць продукції, постійні витрати становили 960 тис. грн, а питомі змінні — 35 грн. Обсяг реалізованої продукції у грошовому виразі становив 2520 тис. грн. Визначити, у якій зоні (прибутковості чи збитковості) працювало підприємство у звітному році.

Приблизна структура бізнес-плану

1. Титульний аркуш (назва і адреса підприємства; імена та адреси засновників; сутність проекту, що пропонується; вартість проекту).
2. Зміст бізнес-плану (перелік розділів, пунктів, додатків).
3. Резюме (короткий огляд концепції проекту, що впроваджується).
4. Галузь, фірма та її продукція (аналіз стану галузі; опис продукту; стратегія підприємства).
5. Дослідження ринку (загальна характеристика ринку продукту; основні сегменти ринку; цільовий ринок бізнесу; оцінка впливу зовнішніх чинників).
6. Маркетинг-план (основні характеристики споживачів на галузевому ринку; реклама; стимулювання збуту продукції).
7. Виробничий план (номенклатура продукції; перелік використовуваних сировини і матеріалів; постачальники сировини).
8. Організаційний план (форма власності; відомості про власників та партнерів; організаційна структура підприємства; розподіл обов'язків і функцій; кадрова стратегія).
9. Оцінка ризиків (можливі ризики).
10. Фінансовий план (план доходів і видатків; точка беззбитковості; основні джерела грошових коштів; порядок використання доходів).

Тема 10. Конкуентоспроможність та інноваційна діяльність

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:

1. Організаційні нововведення, форми та види. Вплив організаційних нововведень на ефективність діяльності підприємства. Особливості оцінки ефективності організаційних нововведень.
2. Науково-технічний, економічний і ринковий інноваційний ефект.
3. Класифікація інноваційних підприємств.

2. Підготувати реферат за однією із запропонованих тем:

1. Конкуентоспроможність підприємницької діяльності і показники її виміру.
2. Науково-технічний прогрес, основні напрями.
3. Інновації як фактор економічного зростання фірми.
4. Контроль якості на підприємствах України.
5. Сертифікація, її значення. Сучасні міжнародні системи сертифікації.
6. Цілі і способи досягнення конкуентоспроможності.
7. Інноваційна стратегія підприємства.
8. Вибір стратегії конкуентної поведінки.

3. Індивідуальне завдання: для двох запропонованих студентом, створених підприємств скласти карту сильних та слабких сторін. Визначити, які потрібно внести зміни у процес започаткування підприємства, враховуючи конкуренцію на даному ринку.

Тема 11. Ефективність діяльності підприємства

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:

1. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану.
2. Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками: ступенем однорідності, зв'язком з обсягом виробництва, способом обчислення на одиницю продукції.
3. Методологія ціноутворення.
4. Розподіл чистого прибутку на підприємстві.
5. Класифікація чинників зростання ефективності виробництва за різними ознаками: видами витрат і ресурсів; напрямками розвитку та вдосконалення виробництва; місцем в реалізації, у системі управління виробництвом.

2. Підготувати реферат за однією із запропонованих тем:
  1. Цінова політика підприємства.
  2. Державна політика ціноутворення в Україні.
  3. Обґрунтування і вибір стратегії зниження витрат на підприємствах.
  4. Стратегічний і операційний аналіз підприємницької діяльності.
  5. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства: напрями та показники.
3. Вирішити розрахункові завдання:

Завдання 1. Визначити величину чистого річного прибутку підприємства від виробництва і реалізації основної продукції, за даними, наведеними в таблиці.

Показник	Дані
Річний обсяг випуску продукції, тис. шт.	220
Оптова ціна одного виробу, грн.	100
Собівартість одного виробу, грн.	70
Ставка податку на прибуток, %	25

Завдання 2. Визначити критичну точку виробництва продукції підприємства (точку беззбитковості) за минулий рік, використовуючи такі дані: річна виробнича потужність підприємства 500 тис. одиниць продукції, чиста виручка від реалізації усієї продукції 7000 тис. грн. Річна сума постійних витрат становить 2800 тис. грн, змінних – 3050 тис. грн.

Тема 12. Реструктуризація підприємства

1. Самостійно опрацювати такі питання теми:
  1. Внутрішні та зовнішні причини виникнення неплатоспроможності підприємств.
  2. Проект реструктуризації підприємства.
2. Підготувати реферат за однією із запропонованих тем:
  1. Особливості державної підтримки у проведенні санації підприємств.
  2. Економічна безпека підприємства.

3. Індивідуальне завдання: для двох запропонованих студентом, створених підприємств визначити можливі форми реструктуризації з урахуванням конкурентного стану ринку, визначеного в попередніх темах.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Важливою складовою навчального процесу є діагностика самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів. Головними компонентами контролю є: перевірка (виявлення рівня знань, умінь та навичок); оцінка (вимірювання на основі відповідних критеріїв рівня знань, умінь та навичок); облік (фіксування результатів на відповідних носіях). Навчання діагностуються за такими принципами: індивідуальний характер, систематичність, тематичності, єдності вимог, об'єктивності, всебічності.

За допомогою самостійного контролю знань вирішуються наступні **завдання:**

- виявлення готовності особистості до сприймання, усвідомлення і засвоєння економічних знань;
- отримання інформації про характер самостійної роботи у процесі аудиторного та позааудиторного навчання;
- визначення ефективності організаційної технології навчання;
- виявлення правильності обсягу і глибини особистісного засвоєння знань, умінь і навичок.

Контроль за самостійною роботою з дисципліни “Теорія і практика підприємства” включає поточний модульний контроль за бально-рейтинговою системою: модуль I (теми 1–6); модуль II (теми 7–12). Підсумковий контроль — залік (питання до заліку наведені в навчальній програмі дисципліни).

Формами поточного контролю знань студентів є: усні опитування, письмові контрольні роботи, письмові тестування та модульні контрольні роботи. Також використовуються різні форми контролю самостійної та індивідуальної роботи студентів.

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку. Він передбачає теоретичні питання, тестові та практичні завдання. Залежно від якості відповіді студента на теоретичні питання, його знання можуть бути оцінені за певними критеріями. Оцінювання тестових, практичних завдань і переведення рейтингової оцінки у традиційну відбувається за національною шкалою оцінок.

Критерії оцінювання знань

- Відмінно* — правильна та вичерпна відповідь на поставлене запитання, глибокі, ґрунтовні знання основних категорій та літературних джерел, уміння аргументувати особисті уявлення щодо економічних категорій, явищ і процесів.
- Добре* — загалом правильна, але невичерпна відповідь на запитання, знання основних категорій та літературних джерел, недостатня аргументація власних висновків.
- Задовільно* — в основному правильна, але неповна відповідь на питання, невпевне володіння понятійним апаратом, незадовільне знання літературних джерел, невміння обґрунтувати своє ставлення до економічних явищ та процесів.
- Незадовільно* — неправильна відповідь на поставлені питання, невміння аргументувати свої висновки, незадовільне володіння понятійним апаратом і незнання спеціальної літератури або відсутність відповіді як такої.

ТЕСТИ

1. Визначте, які з наведених видів діяльності не можуть бути об'єктом підприємництва в Україні:

- а) промислове виробництво засобів виробництва;
- б) виробництво предметів споживання;
- в) торгівля;
- г) виробництво зброї.

2. Встановлена державою мінімальна заробітна плата — це:

- а) рекомендована нижня межа індивідуального доходу;
- б) розмір прожиткового мінімуму;
- в) показник, на основі якого визначається динаміка заробітної плати у країні;
- г) нижня межа заробітної плати працівника будь-якого підприємства в країні.

3. Моральне зношування основного капіталу характеризує:

- а) втрата фізичних якостей засобів виробництва у процесі експлуатації;
- б) старіння якісно-функціональних параметрів та втрата частини вартості засобів праці внаслідок НТП;

- в) руйнування елементів основного капіталу під впливом сил природи;
- г) вихід із ладу деяких приладів внаслідок виробничої аварії.

4. Система стратегічних цілей підприємства в найбільшому ступені пов'язана з:

- а) стадіями життєвого циклу підприємства;
- б) рівноважною ринковою ціною на вироблену продукцію;
- в) ступенями розвитку інфраструктури ринку;
- г) податковою політикою держави.

5. Підприємство, засноване на власності відповідної територіальної громади, називається:

- а) колективним;
- б) комунальним (муніципальним);
- в) орендним;
- г) державним.

6. До оборотного капіталу належить:

- а) вартість виробничих споруд;
- б) вартість верстатів;
- в) вартість предметів праці та витрати на оплату найманих працівників;
- г) вартість знарядь праці.

7. Найбільший особистий ризик характерний для учасників:

- а) повного товариства;
- б) товариства з обмеженою відповідальністю;
- в) змішаного (командитного) товариства;
- г) товариства з додатковою відповідальністю.

8. Визначте, яку систему оплати праці доцільно використовувати на підприємстві, якщо праця робітників на ньому не піддається нормуванню, а керівництво підприємства прагне створити робітникам мотиви для якісного виконання ними своїх обов'язків:

- а) просту погодинну;
- б) пряму відрядну;
- в) відрядно-преміальну або відрядно-прогресивну;
- г) погодинно-преміальну.

9. Будівельне підприємство є об'єктом малого бізнесу в Україні, якщо чисельність працюючих на ньому становить близько:

- а) 100 осіб;
- б) 200 осіб;
- в) 50 осіб;
- г) 15 осіб;

10. Організаційна структура управління вказує на:

- а) ступінь централізації та децентралізації функцій управління;
- б) кількість і види ланок управління на кожному його рівні;
- в) застосування мотиваційних чинників у діяльності організації;
- г) правильне відповідь — а, в.

11. Малі підприємства за законодавством України визначаються за:

- а) обсягом виробництва;
- б) чисельністю працюючих;
- в) величиною отриманого прибутку;
- г) усі відповіді правильні.

12. Головним критерієм поділу капіталу на основний і оборотний є:

- а) величина вартості капіталу;
- б) сфера функціонування капіталу;
- в) спосіб перенесення вартості на новостворений продукт;
- г) усі відповіді неправильні.

13. Визначте, при якій системі оплати праці розцінка встановлюється не на кожну операцію окремо, а на весь обсяг роботи:

- а) колективна система оплати;
- б) акордна;
- в) погодинно-преміальна.

14. Номінальну характеризують заробітну плату:

- а) дивіденди на акції;
- б) заробітна плата в поточному грошовому вираженні;
- в) премія за ризик;
- г) підприємницький дохід.

15. Підставою для оголошення підприємства банкрутом є:

- а) отримання збитків від основного виду діяльності;
- б) стійка неплатоспроможність;
- в) неотримання прибутку у звітному періоді.

16. До основного капіталу належить:

- а) вартість сировини;

- б) вартість знарядь праці;
- в) вартість предметів праці;
- г) усі відповіді правильні.

17. Здібності до підприємництва — це:

- а) здатність удосконалювати засоби виробництва;
- б) здатність раціонально об'єднувати усі фактори виробництва в єдиний;
- в) процес виробництва;
- г) здатність залучати позичковий капітал для виробництва;
- д) здатність організувати виробництво нових видів продукції.

18. Дайте відповідь, що повніше характеризує витрати виробництва:

- а) амортизація засобів праці у процесах їх виробничого споживання;
- б) виробниче споживання предметів праці при створенні товарної продукції;
- в) вартість всіх витрачених ресурсів на виробництво відповідних товарів;
- г) витрати на наймання робітників та менеджерів.

19. Визначте, що відбувається з натурально-речовою формою основних фондів у процесі їх експлуатації:

- а) нічого не відбувається;
- б) вона споживається;
- в) переноситься на продукцію, що виготовляється.

20. Визначте, чи може нарахована заробітна плата бути нижчою встановленого державного мінімального рівня:

- а) може, якщо не відпрацьована повна місячна норма робочого часу;
- б) не може;
- в) може, якщо підприємство-роботодавець є монополістом продукції, що випускається;
- г) може, якщо підприємство-роботодавець є монополістом на ринку робочої сили.

21. Постійні витрати — це:

- а) витрати на одиницю продукції;
- б) приріст витрат на додаткову одиницю продукції;

- в) витрати, що зростають із збільшенням обсягів виробництва;
- г) витрати, що зменшуються із збільшенням обсягу виробництва;
- д) витрати, що залишаються незмінними із зміною обсягів виробництва.

22. *Реальною заробітною платою є:*

- а) заробітна плата і премія;
- б) заробітна плата і відпускні;
- в) заробітна плата за основним місцем роботи та за сумісництвом;
- г) кількість товарів та послуг, які можна придбати за номінальну заробітну плату.

23. *Визначте, чи розрізняються поняття “основні фонди підприємства” та “матеріально-технічна база підприємства”:*

- а) так, друге поняття значно вужче;
- б) так, перше поняття значно вужче;
- в) ні, дані поняття ідентичні.

24. *Визначте, яку систему оплати праці доцільно використовувати в структурному підрозділі підприємства, де добре організовано нормування праці і можливий облік виробітку і понадвстановленої норми:*

- а) відрядно-преміальну або відрядно-прогресивну;
- б) просту погодинну;
- в) пряму відрядну;
- г) погодинно-преміальну.

25. *Сутність підприємства, точніше відображає визначення:*

- а) підприємство — відокремлена економічна структура, яка здійснює виробництво або реалізацію товарів та послуг з метою отримання прибутку;
- б) підприємство — господарська одиниця, яка бере участь у поділі праці;
- в) підприємство — самостійна економічна структура, яка діє у певній системі суспільного поділу праці.

26. *Корпорації від партнерств відрізняються тим, що:*

- а) належать до товариств з обмеженою відповідальністю;
- б) їх капітал утворюється на пайових засадах;
- в) рішення приймають ті, хто вніс пай;
- г) право голосу мають лише дійсні члени;
- д) капітал утворюється у грошовій формі та поділяється на однакові за номінальною величиною неподільні паї у вигляді акцій.

27. *Визначте, що не є безпосередньо об'єктом державного регулювання в економіці:*

- а) заохочення прогресивних зрушень у галузевих і регіональних структурах та підтримка експорту;
- б) регулювання зайнятості населення та обмеження безробіття;
- в) визначення місця і ролі кожної підприємницької структури в системі суспільного поділу праці;
- г) стимулювання економічного зростання та антикризове і антимонопольне регулювання.

28. *При ліквідації підприємства задовольняються борги насамперед:*

- а) перед бюджетом та компенсуються витрати на відновлення навколишнього середовища;
- б) перед працівниками підприємства та акціонерами;
- в) перед кредиторами.

29. *Залишкова вартість основних фондів відображає:*

- а) можливу ціну продажу основних фондів;
- б) різницю між відновлювальною і первісною вартістю основних фондів;
- в) ще не перенесену на вироблену продукцію, послуги частину їх вартості.

30. *Визначте при якій системі оплати праці виробіток робітника в межах норми оплачується за звичайними відрядними розцінками, а додатковий виробіток — за підвищеними відрядними розцінками:*

- а) при погодинно-преміальній;
- б) при акордній;
- в) при відрядно-прогресивній.

31. *Змінні витрати виробництва — це фактори:*

- а) що можуть змінюватися при зміні обсягу випуску продукції;
- б) ціна яких нестабільна;
- в) що не залежить від зміни обсягу випуску продукції;
- г) ціна яких контролюється державою.

32. *Визначте, за якою ознакою підприємство належить до групи малих підприємств:*

- а) за розміром статутного фонду;

- б) за розміром отриманого прибутку;
- в) за чисельністю працюючих.

33. Визначте, який із показників характеризує ефективність використання основних фондів:

- а) фондівдача;
- б) коефіцієнт зносу;
- в) коефіцієнт відновлення.

34. Нормативи витрат праці на виробництво продукції розробляються:

- а) державою;
- б) самостійно кожним підприємством;
- в) кожною ланкою підприємства окремо.

35. Підприємство втрачає права юридичної особи і вважається ліквідованим з моменту:

- а) втрати власної печатки;
- б) виключення з державного реєстру;
- в) визнання банкрутом;
- г) створення ліквідаційної комісії.

36. Постійними витратами виробництва називаються фактори:

- а) що визначаються розмірами фірми;
- б) що не змінюють попит на певний товар;
- в) з постійною ціною;
- г) розмір яких фіксований при різних обсягах випуску продукції.

37. Визначте, кого з перелічених суб'єктів не можна вважати підприємцями:

- а) власника кафе;
- б) фермера;
- в) власника простих акцій;
- г) власника облігацій державної позики.

38. Відновлювана вартість основних фондів визначає:

- а) ще не перенесену на вироблену продукцію частину їх вартості;
- б) вартість відтворення основних фондів у сучасних умовах виробництва;
- в) вартість закупівлі основних фондів.

39. Мікросередовище впливає на діяльність підприємства:

- а) безпосередньо (прямо);
- б) опосередковано;
- в) через законодавчі акти;
- г) через створення об'єднання підприємств.

40. Якщо підприємство належить приватній особі, що наймає для роботи на ньому інших осіб, воно належить до типу:

- а) сімейне;
- б) індивідуальне;
- в) державне;
- г) приватне.

41. У довгостроковому періоді усі витрати:

- а) змінні;
- б) постійні;
- в) середні;
- г) усі відповіді правильні.

42. Основними елементами тарифної системи є:

- а) єдиний тарифно-кваліфікаційний довідник, тарифна сітка, тарифні ставки;
- б) тарифна сітка, тарифні ставки та коефіцієнти, штатний розклад;
- в) обидві відповіді правильні.

43. Підприємство вважається іноземним, якщо в його статутному фонді питома вага іноземної інвестиції становить:

- а) 10 %;
- б) 100 %;
- в) 50 %;
- г) 33 %.

44. Формування навичок відповідального ставлення до праці, розробки ефективного стилю управління та досягнення високої культури відносин між керівником і підлеглими є метою методів управління:

- а) економічних;
- б) соціально-психологічних;
- в) організаційно-розпорядчих;
- г) керівних.

45. Зміна структури населення за віковими групами є чинником середовища діяльності підприємства:

- а) макросередовища;
- б) конкурентного;
- в) мікросередовища;
- г) політико-правового.

46. Обіговими фондами є:

- а) предмети праці, що беруть участь у виробничому процесі та переносять свою вартість на вартість виробленої продукції;
- б) засоби та предмети праці, що має підприємство та використовує у виробничому процесі;
- в) предмети та засоби праці, які беруть участь тільки в одному виробничому циклі, за який повністю переносять вартість на вартість виробленої продукції.

47. Під трудовими ресурсами слід розуміти:

- а) населення, яке безпосередньо зайняте у виробництві;
- б) частину населення певного регіону, яке має необхідний рівень професійної підготовки та знаходиться у відповідному віці;
- в) усе населення регіону.

48. Виробничі потужності підприємства характеризують:

- а) наявне діюче виробниче обладнання усіх виробничих підрозділів;
- б) запланований обсяг виробництва продукції;
- в) максимально можливий обсяг випуску продукції при повному використанні виробничого обладнання.

49. Підприємницька діяльність не може бути припинена:

- а) з власної ініціативи підприємця;
- б) у разі закінчення терміну дії ліцензії;
- в) на підставі рішення суду;
- г) на підставі рішення місцевого органу влади.

50. Створення тимчасових проектних груп передбачає така організаційна структура:

- а) дивізійна;
- б) матрична;
- в) лінійна;
- г) функціональна.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Акулов В. Б., Рудаков М. Н.* Теория организации: Учеб. пособие. — Петрозаводск: ПетрГУ, 2002. — 185 с.
2. *Бондар Н. М.* Економіка підприємства. — К.: А.С.К., 2004.
3. *Бондарь Н. Н.* Экономика предприятия: Учеб. пособие для студ. вузов / Пер. И. П. Бойко, С. В. Валдайцев, К. Рихтер. — К.: МАУП, 2007. — 432 с.
4. *Бусыгин А. В.* Предпринимательство. Основной курс: Учеб. для вузов. — М.: ИНФРА-М, 1997. — 608 с.
5. *Бутук А. И.* Экономическая теория: Учеб. пособие. — К.: Викар, 2000. — 646 с.
6. *Варналій З. С., Сизоненко В. О.* Основи підприємницької діяльності: Підруч. для учнів 10–11 кл. загальноосвіт. шкіл, ліцеїв та гімназій. — К.: Знання України, 2004. — 403 с.
7. *Варналій З. С.* Правове регулювання малого підприємництва в Україні. — К.: Ін-т приватного права і підприємництва АПрН України. — 1997. — 68 с.
8. *Васенко В. К., Комісар С. Б., Маликова І. В. та ін.* Основи малого бізнесу і підприємницької діяльності. — Суми: ВАТ СОД вид-во “Козацький вал”, 2002. — 185 с.
9. *Господарський Кодекс України.* Офіційний текст. — К.: Кондор, 2004.
10. *Дмитрієв І. А.* Соціально-економічні аспекти підприємницької діяльності / Харків. нац. автомобільно-дорожній ун-т. — Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2007. — 200 с.
11. *Дратвер Б. Л., Закатнов Д. О., Мачуський В. В. та ін.* — Основи підприємницької діяльності: Навч. посіб. — Кіровоград: Поліграф.-вид. центр “ІМЕКС-ЛТД”, 2004. — 223 с.
12. *Економіка підприємства* / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. — К.: КНЕУ, 2001.
13. *Економіка підприємства: Зб. практич. задач і конкретних ситуацій* / За ред. С. Ф. Покропивного. — К.: Вид-во КНЕУ, 2000.
14. *Економіка підприємства: Навч. посіб.* / Н. М. Бондар, В. Є. Воронін, О. А. Гаєвський та ін.; Ред. А. В. Калина. — К.: МАУП, 2006. — 352 с.
15. *Економіка підприємства: Навч. посіб.* / П. В. Круш, В. І. Подвігіна, Б. М. Сердюк та ін. — К.: Ельга-Н: КНТ, 2007. — 780 с.

16. *Економіка підприємства*: Навч. посіб. / За ред. А. В. Шегди. — К.: Знання, 2006.
17. *Економіка підприємства*: Підручник / Ред. С. Ф. Покропивний. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2005. — 528 с.
18. *Економічна теорія*: Політична економія: Підручник. — 2-ге вид. / За ред. В. Д. Базилевича. — К.: Знання-Прес, 2003.
19. *Іванюта С. М.* Підприємництво та бізнес-культура: Навч. посіб. / С. М. Іванюта, В. Ф. Іванюта. — К.: ЦУЛ, 2007. — 288 с.
20. *Круш П. В., Подвігіна В. І., Клименко О. В.* Капітал та основні засоби підприємства: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2005. — 168 с.
21. *Макаровська Т. П., Бондар Н. М.* Економіка підприємства: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 304 с.
22. *Мочерний С. В., Устенко О. А., Чеботар С. І.* Основи підприємницької діяльності: Навч. посіб. — К.: Вид. центр “Академія”, 2005. — 279 с.
23. *Основи економічної теорії*: Навч. посіб. / За ред. Ю. Н. Ніколенка // Ч. 3. Підприємництво в ринковій економіці. — К.: НМК ВО. — 1992. — 232 с.
24. *Основи економічної теорії*: Підручник / За ред. А. А. Чухна. — К.: Вища шк. — 2001. — 606 с.
25. *Основи підприємницької діяльності*: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. // А. П. Шаповалов (ред.). — Вінниця: Міленіум, 2007. — 436 с.
26. *Покропивний С. Ф., Колот В. М.* Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 1998.
27. *Положення про типовий бізнес-план*: Затв. наказом Фонду держ. майна України від 26 травня 1994 р. № 301 // Держ. інформ. бюл. про приватизацію. — 1994. — № 11. — С. 54–63.
28. *Примак Т. О.* Економіка підприємства: Навч. посіб. — 4-те вид., переробл. і допов. — К.: Вікар, 2006. — 219 с.
29. *Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні*: Закон України від 16.07.99 №996-ХІУ // Голос України. — 1999. — 7 верес.
30. *Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом*: Закон України від 14.05.92 // ВВР України. — 1992. — № 31.
31. *Про власність*: Закон України від 07.02.91 №697-ХІІ // ВВР України. — 1991. — № 20.

32. *Про господарські товариства*: Закон України від 19.09.91 № 1576-ХІІ // Держ. інформ. бюл. про приватизацію. — 1992. — № 2.
33. *Про колективні договори і угоди*: Закон України // Закони України. — К.: Ін-т законодавства, 1997. — Т. 6.
34. *Про оплату праці*: Закон України від 24.03.95 № 108/95 // ВВР України. — 1995. — № 17.
35. *Про оподаткування прибутку підприємств*: Закон України від 28.12.94 №335/94 // ВВР України. — 1995. — № 4.
36. *Про підприємництво*: Закон України // ВВР України. — 1991. — № 14.
37. *Про ціни і ціноутворення*: Закон України від 03.12.90 № 507-ХІІ // ВВР України. — 1990. — № 52.
38. *Савицька Г. В.* Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. — 3-тє вид., випр. і допов. — К.: Знання, 2007. — 668 с.
39. *Сизоненко В. О.* Сучасне підприємництво: Довідник. — К.: Знання-Прес, 2003. — 379 с.

Додаткова

40. *Афанасьєв М. В., Селєзньова Г. О.* Стратегія підприємства: Навч.-метод. посіб. / Харків. нац. екон. ун-т. — Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2007. — 272 с.
41. *Должанський І. З., Загорна Т. О.* Конкурентоспроможність підприємства: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2006. — 384 с.
42. *Жданов С. А.* Основы теории экономического управления предприятием: Учебник. — М.: Финпресс, 2000.
43. *Портер Майкл Е.* Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / Пер. с англ. И. Минервин — М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. — 452 с.
44. *Примак Т. О.* Маркетинг: Навч. посіб. — 2-ге вид., випр. і допов. — К.: МАУП, 2007. — 228 с.
45. *Тоцький В. І., Лаврененко В. В.* Організаційний розвиток підприємства: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 247 с.
46. *Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А.* Управління витратами підприємства: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2006. — 120 с.
47. *Управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства в конкурентному середовищі.* — Л.: Новий Світ, 2006. — 176 с.
48. *Управління ресурсами підприємства*: Навч. посіб. / За ред. Ю. М. Воробйова і Б. І. Холода. — К.: ЦНЛ, 2004. — 288 с.

49. *Управління фінансовою санацією підприємства*: Навч. посіб. / За ред. М. О. Данилюк, В. І. Савича — К.: ЦНЛ, 2006. — 320 с.
50. *Чернявский А. А. Антикризисное управление*: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2000.
51. *Шило В. П., Верхоглядова Н. І. ін. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства*: Навч. посіб. — К.: Кондор, 2005. — 240 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Теорія і практика підприємства”	4
Плани семінарських занять.....	6
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Теорія і практика підприємства”	7
Теми та завдання для практичних занять.....	15
Теми та завдання для самостійної роботи	22
Завдання для самоконтролю	32
Тести	33
Список літератури.....	42

Відповідальний за випуск *А. Д. Вечеренко*
Редактор *Т. М. Коліна*
Комп’ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

Зам. № ВКЦ-3824

Підп. до друку 16.04.09. Формат 60×84/16. Папір офсетний.

Друк ротативний трафаретний.

Ум. друк. арк. 2,67. Обл.-вид. арк. 2,32. Наклад 30 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*